

Таатта улуунун, Ытык - Күөл
сэлиэнньэтин

«Күн тулуктара» дьыссаат иитээччитэ-
Сорошева Дария Ивановна

Темата:

«Тэттик хоһооннор»

2023 с.

Төрөөбүт тыл хас биирдии норуот дьылбатын, олобун сайдытын көрдөрөр. Ханнык баҕарар омок төрөөбүт ийэ тылын хайдах баһылаан сайыннарыттан кини инники кэскилэ улахан тутулуктаабын бары билэбит.

Биһиги улууспутугар ийэ тылбыт дирин силистээх. Таатта былыр – былыргыттан уус-уран тыл көмүс ньээкэ уйата этэ. Манна саха суругунан литературатын торуттээччилэр, бастакы бөдөн суруйааччылар уоскээбиттэрэ.

Ити барыта биһиэхэ төрөөбүт тылбытын уорэтэрбитигэр, диринник билэрбитигэр, таптырбытыгар тирэх буолар.

Ол иһин, оҕону кыра эрдэбиттэн төрөөбүт ийэ тылыгар уһуйуу, үөрэтии, тылларын, сайыннарыы наадата үөскээтэ.

Оҕо тыла сайдытыттан кини толкуйа, билиитэ-көрүүтэ, сананы билиигэ дьулуһуута барыта тутулуктаабын угус педагоктар, психолоктар кэтээн көрөн, чинчийэн дакаастаан үгүс улэни ытталлар. Биһиги биир дойдулаахпыт филологической наука кандидата М. Чооруоһап эппитэ: «Төрөөбүт тылы биэбэйдээһин. Кини сайдытын туһугар кыһаныы- барыбыт иэспит буоларын бигэтик өйдүүрбүт, киэнник, кэскиллээхтик, толкуйдаахтык сыһыаннаһарбыт наада».-диэн.

Саһа кэм ирдэбилэ итиннэ эмиэ сөп түбэхэр. Билигин оҕо оскуолаба киирэригэр тыла-өһө ыраас, хомоҕой буолара эмиэ ирдэнэр буолан: иитээччиттэн дьаныардаах буолуу, үөрэтии методикатын санаттаан саһа уонна көдүүстээх ньымалары баһылааһын. Оҕо психологиятын, характерын таба сыаналаан сыһыаннаһыы курдук үгүс өрүттээх улэ эрэйиллэр.

6-7 саас- бу оџо олоџор саамай интэриэһинэй кэм. Оџо бу сааһыгар бэйэтин быдан көрүнэр, ону-маны истэр, өйүттэн онорор буолан барар. Онно сөп түбэһиннэрэн оџо дьоџурун сайыннаран, көмөлөһөн, тирэх буолан өйтөн айар дьоџурун сайыннарыахха сөп.

Оонньуу оџо саамай таптыыр, үлүһүйэр дьарыга. Оџо тылын өһун сайыннарага тыл оонньууларга улахан суолталаахтар.

Оџолорго сөптөөх тыл оонньууларга оџо тылын саппааһа. Айар, толкуйдуур, ойуулаан- дьуһуннээн, уобарастаан өйдүүр дьоџура сайдарыгар, сананы билэригэр, айарыгар тирэх буолар. Маны тэнэ булугас өйүн эрчийэн, тыл баайын баһылаан. Баай тыллаах үтүө дьон буолалларыгар көмөлөһөр.

«Тыл оһуора» тумсуу сүрүн сыала- соруга:

-оџо тылын-оһун сайыннары;

-оџо онорон корор, толкуйдуур, өйгө хатыыр дьоџурун, болџомтотун сайыннары;

- тыл оонньууларын оџону сир-майгы өттүнэн иитиигэ көдьүүстээхтик туһаны;

-тыл оонньууларыгар интэриэһи уоскэтии.

Оџону кыра сааһыттан ойун-санаатын сайыннара, толкуйдуур, ырытар өйгө хатыыр. Онорон көрөр дьоџурун, болџомтотун, тылын сайыннардахха, эрчидэххэ, оџо санаатын сааһылаан санара уорэнэригэр бэйэтэ туһунан толкуйдаах, сайдылаах, билиилээх буола улаатар. Итиннэ тыл оонньууларга улахан олугу уураллар.

Оџо тылынан айар дьоџура сайдарыгар тулалыыр олох, уус-уран айымны, фольклор бары көрүнэ, искусство бары өрүттэрэ улахан суолтаны ылааллар. Бары оџо уйулџатын диригинник таарыйаллар. Төрөөбүт тылын өйдөөн истэргэ, туттарга уөрэтэллэр.

- оџо тыла сайдарыгар төрөппүт тылын сайдыыта. Культуурата, оџотугар болџомтото, кыһамныта сабыдыаллыыр;

Оџо тылын сайдыыта үрдүк таһымна тахсыыта иитээччиттэн улахан тутулуктаах. Оџо айар дьоџура диэн тугуй? Оџо тыла бэйэтэ ис иһиттэн дьээбэлээх, ураты, минньигэс. Бииги ону чаастатык истиэхпитин сөп. Оннук көстүү оџо тылынан дьоџура диэн буолар. Оџо тылынан айар дьоџура сайдарыгар кыракый көџулээһин эбэтэр ханнык эмэ соруудаџы быһаарыыны туруоруу буолуон сөп. Ол иһин тыл дьоџура сайдаргыар тыл анал дьарыктара, уус-уран айымньыны ааџан биэри, хоһоон уорэтии улахан оруолу ылар. Мантан оџо төрөөбүт тылын сүмэтин-кэрэтин, тыл культуратын ингэринэр. Уус-уран айымньы оџоџо дирин кэрэ үтүө иэйиини биэрэр, уйулџанын хамсатар. Оџо тылын, кэпсиир. Айар дьоџурун сайыннарарга араас ньымалары дьүөрэлээн тутталлар.

Оџо бастаан дьоџус этиилэри онорон кэпсииртэн саџалаан хартынанан, этиллибит тиэмэнэн кэпсээн онорор, онтон бэйэтэ айан кэпсииргэ холонор.

Түгэни таба туһаны: ардыгар оџо сылдьан күүппэтэх өттүттэн айан кэпсиир. Ол түгэни иитээччи таба туһанан көџүтэн биэрэр.

Тылга дьоџурдаах оџо хоһоону тургэнник ылынар, кинигэни интэриэстээхтик көрөр, ханнык баџар түгэннэ остуоруйаны, кэпсээни умсугуйан истэр. Тыл оонньоутугар, таабырын таайсыыга кохтоохтук уорэн-котон оонньоур, кыттар. Маннык оџо тыла айар, билиитэ –көрүүтэ кэниир, айар дьоџура сайдар. Иитээччи көмөтүнэн кыраны да айдаџына, дуоһуйуу ылар, олус киэн туттар. «Мин айбытым» диэн уорэр-көтөр. Мин оџо тылынан айар дьоџурун сайыннарарга хас да сыл улэлэстим. Манна оџону талан ылбаппын. Оџолортон бэйэлэриттэн тахсан кэлэр.

Саха оџото кыратыттан ийэ тылын сүмэтин ингэринэ сайыннаџына, төрөөбүт тылбыт инникитэ кэскиллээх, үйэлээх буолуоџа.

ОБОЛОРУМ АЙБЫТ ХОБООНОРО : (БЭЛЭМНЭНИИ БОЛОХ ИИТИЛЛЭЭЧЧИЛЭРЭ).

Люба Арылахова

«Чыычаах»

**Кэрэ чыычаах ыллыыры
Бары баран истиэххэ.
Ханна эрэ дьырылыыр,
Оболору кэтэьэр.**

«Айыл5аны харыстыа5ын»

**Куммут то5о тыгарый?
Кэрэ, сылаас буоллун диэн!
Сибэккилэр тылыннылар,
Учугэй сыты биэрдилэр,
Кинилэри ургээмэн,
Айыл5аны харыстаан**

«Хаар»

**Хаар, хаар туьэр,
Элбэх да хаар туьэр.
Киэьээнни уокка
Кому с курдук костоллор,
Ытыспын тоьуйдум,
Хаары тутары.
Ону баара хаарым,
Уулан хаалан хомотто.**

Сорошева Заира

«Атым барахсан»

Ат барахсан
Кыһыннары сайыннары
Куруутун таһырдыа сылдьар
Ат барахсан эн буолабын,
Аччыктаан охтумаары
Тонуу хаары хаһан аһыыр
Ат барахсан эн буолабын,
Тымныы кыһыны туораар
Сыппакка эрэ утйар
Ат барахсан эн буолабын,
Куруутун туорт атабар тура сылдьар,
Кыраһыабайтан кыраһыабай
костуулээх
Ат барахсан эн буолабын!!!
Оо ат барахсан эн наһаа да
куустээххин
Кэрэ да костуулээххин.

Арина Попова

**Чыычаах ыллыыр
Чычып-чаап- диир
Чуумпу тыалга
Мас хамсыыр.
Сибэккилэр ууннулэр
Куох хонууну киэргэттилэр.**

**Уолаттар, ыччаттар
Уоттаах сэриигэ бардылар
Дьиэбэр олордум, абабын
кэтэстим
Таанка тыаба иьиллэр
Буомба эстэр.**

ОСОЛОРБУТ СИТИЙИЛЭРЭ.

Таатта улуунун үөрэбин управленията
Чөркөөхтөөбү «Аленушка» оҕону
сайыннарар киин

ГРАН ПРИ

бэриллэр

*Таатта улуунун Өлөкө Күрүмүсүн
«Солонска» дьаһаар 4-5 өспөтүгүн бөлөгөр
оҕо Болотманова А.В. Сорокина Е.П.*

Региональной оҕуолаба кириэи иннинээҕи
саастаах оҕолорго Кыайыи 70 сылыгар
аналлаах «Кыайыины туйабы»
бөлөбүнэн хоһоон айар
дьоьбуру көрүү күдэххэ.
Санаабытын салаалан истии,
Толкуйдаабытын тобулла турдун.

Чөркөөх кэкилээгэ. Таатта улуунун
Ыам ыйа 2015 сыл.

Таатта улуунун үөрэбин управленията
Чөркөөхтөөбү «Аленушка» оҕону сайыннарар киин

ТИҮӨНҮ СУРУК

бэриллэр

*Максимово Аида Саломска
Өлөкө Күрү Таатта улуунун
Региональной оҕуолаба кириэи иннинээҕи саастаах оҕолорго Кыайыи
70 сылыгар анааллаах «Баар буоллун өрүү күн» уруһуй куюкурсуугар
кыттымытын иһин.*

Санаабытын салаалан истии,
Толкуйдаабытын тобулла турдун.

Чөркөөх кэкилээгэ. Таатта улуунун
Ыам ыйа 2015 сыл.

ОЛУННҮ 13 КҮНЭ - САХА ТЫЛЫН КҮНЭ

«Ийэ тыл» көңүл түмсүү
Саха Өрөспүүбүлүкэтин Ыччат Парламена
«Тыл Кыһата» айар холбоһук

ТҮӨНҮ СУРУК

туттарылар

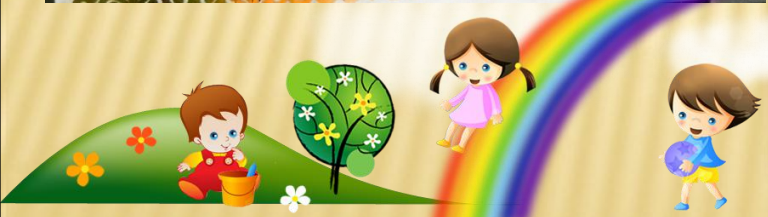
Сорокина Дарина Александровна

«Ийэ тыл» көңүл түмсүү, Саха Өрөспүүбүлүкэтин Ыччат Парламена,
«Тыл Кыһата» айар холбоһук кыттыгас тэрийбит

«Саха хоһооно - 2013»

өрөспүүбүлүкэтээри күөн күрээскэ кыттыбытын иһин

Дьаһыраак кыһата
2013 сыл арҕыны 13 күнэ

МКУ «Удусное управление образования» МР «Таттинский улус»
МБОУ «Таттинский лицей имени А. Е. Мордимова»

Диплом

I республиканский творческий фестиваль
«Вместе мы лучше»

ДИПЛОМАНТ II СТЕПЕНИ
Вручается

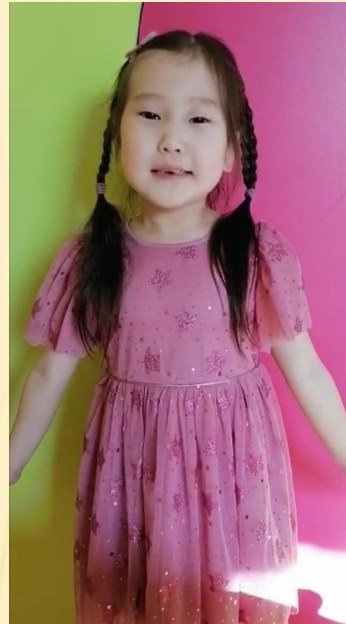
Лягушиной Анелие, 6 лет
МБДО «Кун тулуктара»
с. Ытык - Кюель, Таттинский улус
В номинации
«Художественное слово»
(в категории дети от 3-7 лет)

Желаем дальнейших успехов!

Орг. Комитет

25 марта 2021 год
с. Ытык – Кюель

МКУ «Удусное управление образования» МР «Таттинский улус»
МБОУ «Таттинский лицей имени А. Е. Мордимова»

Благодарственное письмо

I республиканский творческий фестиваль
«Вместе мы лучше»

вручается

Сорошевой Дарие Ивановне
МБДО «Кун тулуктара»
Таттинский улус

За профессиональное мастерство,
подготовку победителей
и призеров фестиваля!
Примите слова искренней благодарности
за творческое отношение,
открытость и доброжелательность!

Желаем дальнейших успехов,
неиссякаемой энергии и оптимизма!

Орг. Комитет

25 марта 2021 год
с. Ытык – Кюель

МКУ «Удусное управление образования» МР «Таттинский улус»
МБОУ «Таттинский лицей имени А. Е. Мордимова»

Диплом

I республиканский творческий фестиваль
«Вместе мы лучше»

ДИПЛОМАНТ III СТЕПЕНИ
Вручается

Арьянову Кириллу, 6 лет
МБДО «Кун тулуктара»
с. Ытык - Кюель, Таттинский улус
В номинации
«Художественное слово»
(в категории дети от 3-7 лет)

Желаем дальнейших успехов!

Орг. Комитет

25 марта 2021 год
с. Ытык – Кюель

БЭЙЭМ АЙБЫТ ХОБООННОРУМ:

«Урумэччи»

Кырдалларга, сыыыларга
Тэлээрэннэр котоннор
Сибэккиттэн сибэккигэ
Котон тийэн туьэллэр,
Кэрэ бэлиэ оннорунэн
Биьигини угуйаллар.
Лыахтар-тыыннаах
Бэлэхтэр буолан
Киэргэтэллэр биьиги
дьизбит иьин.
Бааллар орто дойду
Баай айылгатын бэлэхтэрэ,
Кэрэ костуулээх
Нарын- намчы лыахтара.
Котун-котун уоьээ лыахтар,
Курус санааны кыйдаан,
Кыырай халлаанна дабайан
Сырдык санааны кынаттаан.

«Кун кубэй ийэбит»

Кун сириг кордорбут
Тапталлаах ийэбитин
Мэлдьитин саныыбыт.
Махтанабыт эйиэхэ,
Кун кубэй ийэбитигэр,
Олобу биэрбиккэр,
Утуо5э уорэппиккэр.
Эн сэмэй дьуһуннун
бигиир илиин сылааһын,
Нарын-намчы куоласкын
Аанньал курдук саныыбыт
Эйиигин биьиги олус куускэ
Таптыыбыт!

«Тэллэй»

Лэгиэ халлаауу
Бэргэһэлээхпин, тэнкэ
Тиит тайахтаахпын
Таайын эрэ о5олор
Мин кимминий?

Уоттаах сэрии
Ынырык кэмнэрэ,
Суппэттэр уйэлэргэ
Биьиги эбээлэрбит, эьээлэрбит,
А5а колуонэбит
Сырдык харахтарыттан.
Сир баастара буоланнар
Сыталлар дьаптал5аланан.
Урусхалламмыт кэрэ куораттар.
Туора туран хаалбакка
Сахабыт сириг уолаттара,
Кыргыттара кырыыстаах
«ийэ» дойдуларын
Сэриигэ комускуу туруммуттара.
Кыаммат оттулэрэ
Фронна бары кууьу уурбуттара.
Дьаныардаах кыргыьы кэнниттэн,
Сорохтор сууллубуттара
сэриг толоонугар.
Улуу кыайыыны саллаат ситиьэн,
Уьансан торообут дойдутугар
Кыайан хотон
Эргиллэн кэлбитэ.
Суох буоллун- сэриг!
Суох буоллун- олуу!
Туругурдун эйэ!эйэ!эйэ!

Д.А.Сорошева, С.А.Бушьева, Э.А.Санникова

Күрүлмүр Күнчээнэр

Сорошева Дария Ивановна

25.07.1969 с. Ытык Күөл сэлиэн-
ньэтигэр Алексеевской оройуонугар
төрөөбүтэ.

1976 с. Чычымах 8 кылаастаах
оскуолатыгар бастагы кылааска ки-
ирбитэ.

1986 с. Ытык Күөл сэлиэнньэти-
гэр Таатта улуунугар 10 кылаастаах
орто оскуоланы бүтэрбитэ. 1992 с.
«Солнышко» д/садка үлэни кири-
битэ.

2001 сыллааха ЯПК-2 Дьоку-
ускайта педагогической колледжа
кэтэхтэн үөрэнэр. 2005 с. СГПА (Саха государственная педа-
гогическая академия) үрдүк үөрэххэ ынгырыллан, салгыы
кэтэхтэн үөрэнэр.

2001 сыллааха ЯПК-2 Дьокуускайта педагогической кол-
леджа кэтэхтэн үөрэнэр. 2005 с. СГПА (Саха государственная
педагогическая академия) үрдүк үөрэххэ ынгырыллан,
салгыы кэтэхтэн үөрэнэр.

2008 с. үөрэбин ситиһинилээхтик бүтэрэр. Салгыы Мо-
сковской институтка юридической салаатыгар иккис үрдүк
үөрэххэ кирибит.

Туоһу сурук «Саха хоһоно-2013». «Ийэ тыл» көгүдү
түмүү, Саха Өрөкүтүбүлүкэтин Ыччат Парламена, «Тыл
Кыһата» айар холбоһук кыттыгас тэрийбит.

2013 с. «Күн күбэй ийэбит» хоһоон уонна ийэбэр махта-
нан «Далбарай» Таатта хаһыат сыһыарытыгар публикация.

2013 с. «Тэттик хоһооннор» «Солнышко» д/сад иитиллэ-
эччилэрэ, хоһоон айыы.

2013 с. Оҕо көмүскэлин күнүгэр анатлаах Таатта хаһыат
сыһыарытыгар «Далбарайга» эбэрлэ публикация уонна
«Оҕо баар буолан» хоһоон суруйуу

2015 с. олунньуга Кыайыны 70 сылыгар «Кыайыны туой-
абын» хоһоон. Тааттатаабы гимназия 9 кылааһын уолаттара
фестивальга 1 миэстэни ылан грамота туталлар.

2015 с. Таатта улуунун үөрэбин управлениета Чөркөөтөөбү

«Алёнушка» оҕону сайыннарар киин. Гран-При бөрүлэр
Вырдылина Кристинага «Солнышко» д/сад 4-5 саастаах
оҕолорун блоктарыгар. Региональной оскуолага кири-
эн иннинээҕи саастаах оҕолорго «Кыайыны туойабын»
бөлөбүнэн хоһоон аабыы иһин.

2015 с. от ыйа Республиканской педагогической яр-
марка. Мэнэ Хангалас улууһа Майа сэлиэнньэтэ «Тэттик
хоһооннор» презентация.

2020 с. ыраактан олорон эрэ хоһоон-кэпсэн күрэх
кыттыылааҕа: Туоһу суруктар. Бүлүү куорат. «Ырыа уон-
на ньүргүһүн». «Оҕо саас оһуора», «Көмүс күһүн». «Хаар».
«Олонхо ситим - Олонхо утум...».

2020 с. Уран тыл литературнай түмүү, чилиэнэ. «Мин
төрөөбүт дойдум» Эссе. Улуустаабы күрэх. Таатта улууһа,
Ытык Күөл.

2020 с. бэс ыйа. Көмүөл кинигэ кыһата. Туоһу сурук.
«Ыһах» туһунан хоһоону уус-уран аабыыга «Көмүөл» ки-
нигэ кыһатын бастагы видеонан күрөбин кыттыылааҕар.

2020 с. Ыам ыйын 9 күнэ.

Улуу Кыайыны 75 сылыгар аһаҕаһа хоһоон. Албан аат ар-
хыгыгар кирибитэ. Таатта улууһа Ытык Күөл сэлиэнньэтэ.

«Уран тыл» литературнай түмүү тэриллитэ 10 сылы-
нан «Мин төрөөбүт дойдум» эссе суруйуугу улуустаабы
күрс.

Аара суолга

Хаачыр-куучур хааман,
Сарсыарда аайы дьыссааппар,
Тизтэйиэ-саарайа барабын.
Дьыссаатым тэлгэхэтигэр киирэн,
Одуулуубун мастары.
Мастар хаарга батыллан,
Байааттангыны тураллар.
Үрдүк мэнэ халлаанга,
Тонмут чобул сулустар
Тохтон түһүөх курдуктар.

Хачыал

Тэлгэхэбэр баар хачыалым
Оҕо сааһым биһигэ.
Хачыалбар олонорон
Үрдүк мэнэ халлаанга
Кыырайан тахсаммын
Күөх халлаан кэрэтин сөхтүм!
Күлүмнүүр күннүүн көрсүһэн
Тэлээрэ көтүм үрдүккэ.
Хачыалым күөрэнниир
Күн мизхэ мичээрдиир.
Сибизэхэй сөрүүн салгын
Ырааһын, чэбдигин!

Кыракый кыысчааным

Сибэкки кэриэтэ намыын,
Ким баарый- бу дьиэбэ?
Кыраттан үөрэр, кыраттан хомойор,
Мин кырачаан кыысчааным.
Ийэтин чопчута, абатын кыната,
Мап-мааны, мип-минньигэс,
Мин кыракый кыысчааным.

«Дьикти дьиэ - Библиотека»

Кинигэ - билии кыһатын төрдө.
Кинигэни ааҕан, кинилиин алтыһан,
Абылыыр дьикти күүһүттэн,
Элбэххэ үөрэнэн, үрдүккэ көтүөҥ.

Улуу дьоннор суруйбут айымньылара,
Библиотека - ааҕар киин эйгэтигэр
Суураллыбат көмүс кылаат буолан,
Үйэлэргэ хараллан сыталлар.

Ааҕар киингэ, наадыһар кинигэбин,
Библиотекарь кыыс
Эндэппэккэ булан,
Сүрэххин сылаанньытыа.

Үтүө - истинг сыһыанынан,
Өйдүүр - өйүүр ааҕааччыны
Библиотекарь курдук баарын
Билэбиэн, дьикти идэни.

Дьиктилээх дьиэ - Библиотека,
Өй күүһүн көстүбэт кылаата,
Аптаах хонуу сиздэрэй ойуута,
Сирдээтин куруук үрдүк чыпчаалга!

Күһүн

Оту-маһы саһардан,
Ойор күнү намтатан,
Күлүмүрдүү күлэ-үөрэ,
Күһүнгүбүт күнэ үүннэ.
Оҕом барахсан.
Олохпут биһигэ-оҕобут,
Тапталбыт кутаата-оҕобут.
Оҕонон дьоллонон,
Оҕонон киэн туттан,
Арыйыах олохпут аартыгын.

«Кыайыһыны туойабын»

Уоттаах сэрии
Ынырык кэмнэрэ,
Сүппэттэр үйэлэргэ,
Биһиги эбээлэрбит, эһээлэрбит,
Аҕа көлүөнэбит
Сырдык харахтарыттан.
Сир баастара буоланнар,
Сыталлар дьапталбаланан.
Урусхалламмыт кэрэ куораттар.
Туора туран хаалбакка
Сахабыт сирин уолаттара,
Кыргыттара кырыыстаах сэриигэ,
«Ийэ» дойдуларын көмүскүү туруммуттара.
Кыаммат өттүлэрэ Фроннга
Бары күүһү уурбуттара.
Дьаныардаах кыргыһыны кэнниттэн,
Сорохтор сууллубуттара
Сэрии толоонугар.
Улуу кыайыһыны саллаат ситиһэн,
Уһансан төрөөбүт дойдутугар,
Кыайан хотон
Эргиллэн кэлбитэ.
Суох буоллун - сэрии!
Суох буоллун - өлүү!
Туругурдун Эйэ! Эйэ! Эйэ!

«Күн күбэй ийэбит»

Күн сириин көрдөрбүт,
Тапталлаах ийэбитин,
Мэлдьитин саныбыт.
Махтанабыт эйиэхэ,
Күн күбэй ийэбитигэр,
Олобу биэрбиккэр,
Үтүөбэ үөрэппиккэр.
Эн сэмэй дьүһүнүң,
Бигиир илиин сылааһын,
Нарын-намчы куоласкын,
Аанньал курдук саныбыт!
Эйиигин биһиги олус күүскэ
Таптыбыт!

Кэрэ сибэкки Ньургуһун

Дьикти саас кэлиитэ,
Көмүрүө хаар чөмчүүк кыырпахтарын
Үрдүгэр бүрүнэн,
Тонг буортан силис тардынан,
Үүнэн тахсар кэрэ сибэкки
Ньургуһун буолабын.

Ньургуһуннар үүммүттэр,
Күн сардангатыттан күүс ылан,
Сырдык чабыл кыымыттан,
Сандаарыһан тахсыбыттар.

Барахсаттар кэрэлэрин,
Сыһыы-толоон аайытын,
Кэрэ аанньал буоланнар,
Сирбит ньуурун киэргэппиттэр.

Кэрэ сибэкки Ньургуһун

Дьикти саас кэлиитэ,
Көмүрүө хаар чөмчүүк кыырпахтарын
Үрдүгэр бүрүнэн,
Тонг буортан силис тардынан,
Үүнэн тахсар кэрэ сибэкки
Ньургуһун буолабын.

Ньургуһуннар үүммүттэр,
Күн сардангатыттан күүс ылан,
Сырдык чабыл кыымыттан,
Сандаарыһан тахсыбыттар.

Барахсаттар кэрэлэрин,
Сыһыы-толоон аайытын,
Кэрэ аанньал буоланнар,
Сирбит ньуурун киэргэппиттэр.

Сайын кэлиитэ

Самаан сайын кэлиитэ,
От-мас көбөрөр, айылҕа уһуктар.
Күн уота сылытар,
Толоонго сибэкки арааһа тыллар,
Сибэккиттэн - сибэккигэ лыахтар даһа көтөллөр.
Кэрии тыаба кэбэ этэн чоргууйар,
Алардарга-сыһыларга чыычаах ырыатынан туолар.
Ол аата биһиэхэ самаан сайыммыт кэлбит.

Мин эбэм - Биэрэ Кыайыы 75 сылыгар анаан

Фашистар сэрэппэккэ
Сэриинэн саба түспүттэрэ,
Сырдык күммүтүн сабардаан,
Күөх халлааммытын
Хара быллыт бүрүйбүтэ.
Кыракый алааспытыгар,
Эдэркээн уолаттарбытыгар,
Бэбиэскэ суруктар тигинээн кэлэннэр,
Ийэ дойдуларын көмүскүү,
Саха хорсун уолаттара,
Сэриигэ аттаммыттара.
Хаалбыттара төгүрүк алаастарыгар
Кырдыбаастар, оҕолор уонна
Эдэркээн хорсун кыыс, мин эбэм Биэрэ.
Кинилэр түүннэри-күннэри
Сылайары билбэккэ,
Ыарахан үлэттэн толлубакка,
Кыайыы туһугар эр дьон оннугар
Күүстэрин-уохтарын бараабыттара.
Мин эбэм Биэрэ,
Холхуоска дояркалаан,
Килбиэннээх үлэтин иһин
Тыыл, үлэ бэтэрээнэ
Үрдүк ааты сүкпүтэ.
Кини түөһүгэр
Мэтээллэрэ килбэчийэллэр.
Сырдык мөссүөнэ үйэлэргэ өлбөөдүйбэт..

**П.А.Ойуунускай «Дьулдуруйар Ньургун Боотур»
улуу олонхотун геройун хоһоонунан хоһуйуу**

Айыы бухатырын дьүһүнэ-бодото,
Дьулдуруйар Ньургун Боотур - Эн буолабын,
Бизэ былас тухары
Бизэйэр бииллээх,
Алта былас тухары
Дарабар кэтит сарыннаах,
Үрдүгэ — үрдүк тиити
Төргүү мутугунан холобурдаах эбит,
Уһун ньондотор сотолоох да буоллар,
Эриллэбэс тиит курдук илииллээх,
Субуллабас уһун муруннаах эбит диэтэргит...,
Суруллабас хаастаах,
Эрилкэй да харахтаах,
Оллороот-боллороот уостаах диэтэргит...,
Түһүнэри собус дьүһүннээх,
Сөрүөстүгэс собус майгылаах.
Айыы дьонун арангаччылыыр,
Күн дьонун көмүскүүр аналлаах,
Үөһээ дойду бухатыра эн эрэ буоллабын...
Бухатыр ата — Дьураа
Хара барахсан
Үс дойдунан сылдьар күүстээх,
Ыйылыы түһэн баран,
Ырыалаах ох курдук ыстанан кэбиһэр.
Олонхо үс дойдутун улабатыгар,
Аал-Луук мас — айыы дьоно
Сүгүрүйэр баарабай ытык мастара,
Орто дойдуга үүнэр.
Аал-Луук маска
Сир-дойду иччитэ
Аан Алахчын хотун олорор.
Ол иһин Аал-Луук маһы харыстыылар
дииллэр былыргы дьыллар мындааларыттан...
Орто дойду олонхотун
Мындыр күүстээх бухатыра
Дьулдуруйар Ньургун Боотур -
Эн эрэ буолабын...

**«Мин төрөөбүт дойдум Кыыс Амма Чычымабар
сайын кэлигин кэрэхсибин»
Эссе**

Мин оҕо сааһым Аммаба, Чычымаахха ааспыта. Амма өрүспүт барахсан ып-ыраас, дьэнгир, сып-сылаас уутугар төһөлөөх элбэхтик сөгүөлээбиһит буолуой?! Аҕабын кытта өрүскэ балыктаан, Кытылга Амма бизэрэгэр аҕабынаан, ий-эбинээн от сүмэһиннээбин оттоон ынахтарбытын битэми-иннээх отунан аһатан сылы туоратар этибит. Чычымабым алааһым тыатыгар ийэбин кытта сылдьан, сир аһа бөбө астаан, Амма туһунан ырыа бөбөтүн ыллаан улааппыт киһибин. Санаатааха..., төрөһүттэрим баар эрдэхтэринэ, кэрэ да кэмнэр ааспыттар эбит. Аны даһаны ааспытын иһин?! Аммабыт барахсан сөхтөрөр-астыһанарар, кэрэтик кыраһыабай айылҕалаах, ураты дойду баара буолуо дуо?.. Айаннаан иһэн ураты кырасыабай айылҕатын умсугуйа көрөбүн. Күөх солко суугунун үрдүгэр бүрүнэн самаан сайыммыт барахсан салаллан тиийэн кэллэ. Тула өттүм барыта сырдаан, мутукча дыргыл сытынан ыспахтаан мин дууһабын сылаанньытар. Кэри тыаба кэбэ кыылбыт этэн чоргуйара ыраахтан иһиллэрэ кэрэтиэн!.. Хатын чараннардаах алаастарым көмүс ытарбаларын иилинэн, күн уотуттан сырдаан, алаастарга-сыһыларга чөлгийэ, күөх солкобо сууламыта тобо баһас үчүгэйэй... Оҕо-аймах күннээх сайынна таһырдыаттан кирибэт буолла, үрүмччи буолан көтө-дайа үүммүт кэрэ сайыны уруйдаата. Бу кэрэ көстүү барыта мин уйан дууһабар сөнгөн сылдьар... Бу буолар төрөөбүт дойдуга сүгүрүйүү...

Саха норуотун биир баар-суох духуобунай баайын, үрүлүйэ устар ыраас-дьэнгир уулаах Кыыс Аммабытын, кини тулалыыр эйгэтин, айылҕа биэрбит баайын-дуолун, кыылын-сүөлүн, сирин аһын биир киһи курдук харыстыах тустаахпыт!... Бары бииргэ буолуобуг, үүнэр көлүөнэни кэрэ айылҕаны харыстыырга үөрэтиэбин... Ол буолар биһиги ытык испит Ийэ дойдуга бэриниилээхпит!..

Куоскам оҕолоро

Ийэлэрин сылааһыгар угуттанан
Муна-тэнэ кырачааннар,
Үрүт-үөһэ үнгөрүһө
Үнүөхтэһэ сатыылар.
Тоҕо куоскам оҕолоро
Харахтара аһыллыбат?
Халтаһаны арийаммын,
Көрдөрөрүм сатамат?
Доботторум үлэхтэрэ,
Куоскам, куоскам оҕолоро,
Кыаммат кыра бэйэбитин,
Көрө-көрө үөрэбин.

«Солнышкабыт биһиз»»

Аргыый ааммын арийаммын,
«Солнышкабар» кириэбин,
Ийэм ыксыыр үлэтигэр,
Оргууй сыллыыр издэспиттэн.

«Үтүө күнүнэн!» - диэммин,
Эбэрдэбин тиэрдэбин.
Иитээччим миэнэ
Истинник көрсөр.

Оҕолорбун кытары
Күнү быһа биһиги
Күнү кытта оонньуубут.
Күлэ-үөрэр, ыллыыр- туойар,
«Солнышкабын» таптыбын.

«Үрүмэччи»

Кырдалларга, сыһыыларга
Тэлээрэннэр көтөннөр
Сибэккиттэн сибэккигэ
Көтөн тийэн түһэллэр,
Кэрэ-бэлиэ өгнөрүнэн
Биһигини угуйаллар.
Лыахтар-тыыннаах
Бэлэхтэр буолан
Киэргэтэллэр биһиги
Дьиэбит иһин.
Бааллар орто дойду
Баай айылбатын бэлэхтэрэ,
Кэрэ көстүүлээх
Нарын-намчы лыахтара.
Көтүн-көтүн үөһээ лыахтар,
Курус санааны кыйдаан,
Кыырай халлаанга дабайан
Сырдык санааны кынаттаан.

Маннайгы хаар

Кыырай халлаан улабатыттан
Эргичийэн, тэлээрэн,
Мөһүүрэ хаар кыырпахтарынан оонньоон,
Сирбит ньуурун киэргэтэн,
Манган хаарынан үллүктээтэ.

Оо, тугун кэрэтэй?...
Ып-ыраас манган хаар
Тулабын сырдатар
Миигинниин эргичийэр.

Манган хаар - эн ырааскын,
Кылбаа хаар - эн сырдыккын,
Сылтан - сыл эн санабын,
Хаар, хаар, хаар маннайгы хаар.